

Roman Bartnicki

"W mocy słowa i sakramentu :
biblijne inspiracje współczesnego
duszpasterstwa", Zbigniew
Kiernikowski, Warszawa 2011 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 81/3, 208-212

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ścijaństwa. Przedstawił wspólnoty osób wierzących w Chrystusa: apostołów w Jerozolimie, stu dwudziestu osób zgromadzonych w związku z wyborem Macieja na apostoła, trzech tysięcy nawróconych po wysłuchaniu przemówienia Piotra w dniu Zesłania Ducha Świętego, wspólnotę jerozolimską, wspólnotę z Filipi, wspólnotę z Tesaloniki, wspólnotę koryncką. Te wspólnoty zostały przedstawione jako lud Boży ewangelizujący, jako wspólnota zorganizowana i pełna miłości. Takimi powinny być również późniejsze wspólnoty kościelne.

Zakończenie streszcza uzyskane wyniki badań i ukazuje zasadnicze osiągnięcia rozprawy.

Ksiądz Najda wykorzystał obszerną literaturę biblistyczną. Najczęściej odwołuje się do literatury w języku niemieckim, co jest zrozumiałe, uwzględniając jego kilkuletnie studia w Niemczech. Powołuje się także na opracowania w języku angielskim oraz polskim.

Dla potrzeb swojego opracowania ks. Najda nie musiał sięgać do tekstów historyków starożytnych w językach oryginalnych. Opracowując ich sylwetki, opierał się na opracowaniach, a jeśli chciał odwołać się do tekstu autora antycznego, korzystał z polskiego tłumaczenia. W przypadku tego rodzaju pracy jest to metodologia całkowicie wystarczająca. Dlatego też w *Bibliografii* podał dzieła autorów starożytnych opublikowane w języku polskim.

Praca ks. Najdy nie budzi zastrzeżeń metodologicznych. Tekst rozprawy, przypisy, bibliografia sporządzone są bardzo starannie. Z działu *Opracowania ogólne i pomoce* można by wydzielić *Pomoce biblijno-filologiczne*, ale zastosowany podział też jest prawidłowy.

ks. Roman Bartnicki, Warszawa

Bp Zbigniew KIERNIKOWSKI, *W mocy słowa i sakramentu. Biblijne inspiracje współczesnego duszpasterstwa*, Rozprawy i Studia Biblijne 40, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2011, ss. 622.

Autor, bp dr hab. Zbigniew K i e r n i k o w s k i, poinformował we *Wstępie*, że książka powstała na podstawie tekstów opublikowanych w latach 2001-2010. Miały one różnych odbiorców i różny charakter. Łączy je pastoralna aplikacja treści teologicznych. Zebrane materiały łączy też podobna metoda pracy. Punktem wyjścia był zazwyczaj tekst biblijny lub wydarzenie czy obrzęd, związane z realizacją zbawienia. Analiza tego materiału służyła zdobyciu danych pozwalających najlepiej wnikać w zamysł Objawienia w danej materii. Dzieło

składa się z *Wprowadzenia*, pięciu części, *Wykazu skrótów*, *Bibliografii* i *Indeksu miejsc biblijnych*.

Wprowadzenie zawiera elementy, których oczekuje się od wstępu do rozprawy naukowej: zawiera wprowadzenie w problematykę, ukazany jest problem pracy oraz omówiona metoda pracy. Jest też zapowiedziana problematyka kolejnych pięciu części dzieła. Autor przedstawił najpierw motywy i cele opracowania. Zaczął od ukazania problemów i poszukiwań metafizycznych człowieka. Stwierdził, że wiele postulatów II Soboru Watykańskiego nie zostało jeszcze wprowadzonych w życie. Ukazują się różne opracowania naukowe, także o charakterze syntetycznym. Brakuje jednak refleksji uwzględniającej praktyczne aspekty przekazu wiary, brakuje adaptacji refleksji akademickiej do rzeczywistości kościelnej. W ten sposób bp Kiernikowski wskazał na obszar poszukiwań jeszcze niezagospodarowany, oczekujący na opracowanie. Ze względu na to, że religijność chrześcijańska bywa redukowana do obowiązków religijnych i wymagań moralnych lub do obrzędów i rytów, autor sformułował zadanie: należy wprowadzać ludzi „w tajemnicę Chrystusa przez inicjację chrześcijańską, poczynając od ewangelijnego głoszenia słowa Bożego i przygotowania do świątomego przeżywania liturgii, a w szczególności sakramentów inicjacji” (s. 21). Z tak pojętego zadania wyrasta też główny problem badawczy autora: ukazanie „specyficznego rysu objawienia się Boga w historii, którym jest darmość oferowanego człowiekowi zbawienia, oraz wskazanie na inicjację chrześcijańską jako niedostatecznie wykorzystywaną w Kościele drogę wprowadzania człowieka w pełne przyjęcie tego zbawienia przez wiarę” (*tamże*).

Część pierwsza pracy poświęcona została fundamentom chrześcijańskiego życia. Zasadniczym problemem tej części jest wydobycie *specificum* przesłania Ewangelii. Autor wychodzi od wprowadzenia do Mateuszowego Kazania na Górze, zwłaszcza do Błogosławieństw. Wykazuje, że w Kazaniu na Górze nakreślony został obraz nowego człowieka i nowego życia. Przekonuje, że ta wizja uzyskała pełny wyraz w refleksji pierwotnego Kościoła, szczególnie w listach św. Pawła. Analizuje dokładniej tekst Rz 3,25-26, który zestawia dwa etapy objawienia się sprawiedliwości Bożej, a tym samym dwa etapy ekonomii zbawczej. Nowe, pełne i definitywne objawienie się sprawiedliwości Bożej dokonało się w Jezusie Chrystusie jako miejscu i narzędziu prześlania (*hilastion*).

Autor analizuje następnie tekst Kol 1,12-13 przedstawiający dzieło pojednania, które Bóg spełnił w Jezusie Chrystusie, w którym zamieszkała cała pełnia Boga, który szuka człowieka, i pełnia człowieka, który odszedł od Boga. Ponieważ zaś tajemnicę pojednania Jezus przekazał w Eucharystii, w ostatnim rozdziale tej części autor zajął się jej problematyką. Zgodnie z poglądami wielu

egzegetów, ustanowienie Eucharystii bp Z. Kiernikowski postrzega w kontekście Paschy żydowskiej (ale np. Benedykt XVI w drugiej części książki *Jezus z Nazaretu* uważa, że Ostatnia Wieczerza odbyła się podczas zwykłej uczyty). Autor przypomniał, jak wyglądała Pascha żydowska, a następnie szczególną uwagę skierował na znaki: przaśnego chleba i kielicha z winem.

Czytając opracowanie bp Z. Kiernikowskiego, odnosi się wrażenie, że autor jest doskonale obeznany z tą problematyką. Na pewno jest znawcą listów św. Pawła, co zademonstrował podczas analizy fragmentów z Listu do Rzymian i Listu do Kolosan.

W drugiej części dzieła bp Z. Kiernikowski podjął kwestię jedności i komunii. Wyszedł od stwierdzenia, że człowiek już w akcie stwórczym został powołany do komunii z Bogiem i przeżywania jej z bliźnim. Jego zdolność do bycia w komunii została zaburzona przez grzech. Wynika z tego potrzeba naprawy wnętrza człowieka. W tej części dzieła autor rozwinął tematy, które na tle zapowiedzi Nowego Przymierza wskazują na odbudowę komunii przez powołanie do bycia z Jezusem (por. Mk 3,14). Ponieważ w szczególnie sposób powołanie to wyraża się w małżeństwie i kapłaństwie, im poświęcił bp Z. Kiernikowski najwięcej uwagi. Początek tej części jest kontynuacją części pierwszej i wskazuje przede wszystkim na rolę Eucharystii w budowaniu małżeńskiej komunii osób. Autor wykazuje też, że bycie z Jezusem (Mk 3,14) jest jednym z istotnych warunków formacji do kapłaństwa. W tym miejscu bp Z. Kiernikowski więcej uwagi poświęcił tekstowi Mk 3,14. Na s. 175 w przyp. 18 napisał, że przejrzał ok. 50 przekładów tego wiersza na języki współczesne: angielski, francuski, niemiecki i polski. Dokładniej także przeanalizował tekst Jr 31,31-34, omawiając jego kontekst, sytuację historyczno-teologiczną, ustalając granice perykopy, analizując jej aspekt literacki. Elementy egzegezy zawarł w paragrafach porównujących przymierza opisane w tekstach Wj 24 i Jr 31,33-34. Widać w nich znajomość osiągnięć najnowszej biblistyki i doświadczenie w przeprowadzaniu egzegezy.

Trzecią część swego dzieła poświęcił bp Z. Kiernikowski zagadnieniu chrześcijańskiej wiary i jej formacji. Chrześcijańska wiara różni się zasadniczo od innych religijnych przekonań i wierzeń. „Wiara, rodząca się z przepowiedania, jest ukierunkowana na sakramentalne i egzystencjalne urzeczywistnianie misterium paschalnego prowadzące do konkretnych postaw życiowych, indywidualnych i społecznych” (s. 25). W trzeciej części autor podjął tematykę wiary w odniesieniu do sakramentów, szczególnie do chrztu. Sakramenty powinny być rozumiane jako znaki realizujące zbawienie człowieka przez wiarę, mocą Bożego działania. Autor odwołuje się do dwóch wydarzeń z Dziejów Apostolskich: Pięćdziesiątnicy (Dz 2,14nn.) i chrztu eunucha (Dz 8,25nn.), które dokładniej

analizuje, przeprowadzając egzegezę tych tekstów. Na tle tych tekstów rozważa, jak powinien wyglądać w Polsce katechumenat – właściwe przygotowania do przyjęcia sakramentu chrztu. Dawniej rolę formacyjną pełniła rodzina, a całe otoczenie sprzyjało formacji człowieka w duchu chrześcijańskim. Dzisiaj trzeba zaradzać tym sytuacjom, w których mamy do czynienia z ochrzczonymi, którzy nie zostali doprowadzeni do dojrzałej wiary.

W czwartej części autor zajmuje się zagadnieniem misji głoszenia Ewangelii. Najpierw ukazuje Jezusa jako Nauczyciela na podstawie terminologii Ewangelii synoptycznych. Analizuje szczegółowo terminy *didaskō* i *didaskalos*, ukazuje treść nauczania Jezusa, zatrzymując się dokładniej nad tekstami Mt 5,17-20 i J 13,13-17. W następnych rozdziałach wykazuje potrzebę ewangelizacji, przeprowadzając egzegezę tekstów Kol 2,8-23 i Łk 4,18. W tych miejscach znowu widać szczególnie wyraźnie, że autor jest wytrawnym, wnikliwym egzegetą. Jednocześnie aktualizuje orędzie Pisma Świętego, aplikując je do aktualnej sytuacji. W obliczu współczesnych tendencji integracyjnych, dostrzegając neopogaństwo na zewnątrz i wewnątrz Kościoła, stara się wskazać drogę do nowej ewangelizacji Europy. Autor dostrzega dzisiejsze zagubienie, przeprowadza interesującą analizę współczesnego kapitalizmu i globalizacji, a następnie daje propozycję wynikającą z Biblii wskazując na światło słowa.

W ostatniej części dzieła autor zajął się kapłaństwem w Kościele – Ciele Chrystusa. Najpierw przedstawił problematykę kapłaństwa w ogólności, prezentując różne koncepcje i formy kapłaństwa występujące na przestrzeni dziejów ludzkości. Następnie przeanalizował teksty Nowego Testamentu o kapłaństwie. Zgodnie z przyjętym w teologii rozróżnieniem, oddzielnie omówił kapłaństwo powszechne oraz hierarchiczne, inaczej ministerialne lub instytucjonalne. Następnie autor ukazał kerygmat jako środek służący odrodzeniu i prowadzący do życia w nawróceniu. Ważną rolę odgrywa w tej części analiza tekstu Łk 22,31-32, zapowiadającego posługę Piotra. Piotr zapał się Jezusa, ale nawrócił się, by umacniać braci. Końcowe paragrafy tej części ukazują Kościół jako Ciało Chrystusa. Autor wykazał, że obecne w świecie Ciało Chrystusa, trwające w jedności pod przewodnictwem następcy Piotra, staje się w każdym pokoleniu i wobec całego świata znakiem jedności i sakramentem zbawienia.

Szkoda, że dzieło bp. Z. Kiernikowskiego nie ma *Zakończenia*, które zbierałoby przeprowadzone w nim analizy i byłoby podsumowaniem całej pracy. Na końcu monografii zamieszczony został *Wykaz skrótów* oraz *Bibliografia i Indeks miejsc biblijnych*. W *Wykazie skrótów* słowniki biblijno-teologiczne mają opis bibliograficzny, ale czasem brakuje roku wydania, np. ThWNT ma miejsce i lata wydania (Stuttgart 1933-1978), natomiast TDOT nie ma lat publikacji. Bibliografia nie jest zbyt obfita, ale znalazły się w niej najważniejsze

słowniki biblijno-teologiczne i wybrane, najlepsze komentarze. W przypadku książek tłumaczonych na język obcy należało podać nazwisko tłumacza.

Dzieło bp. Z. Kiernikowskiego jest dużym osiągnięciem naukowym. Cechuje je duża wnikliwość egzegetyczna, znajomość współczesnych interpretacji, aplikacja pastoralna. Może być wzorcem dla usiłujących pisać prace, które teorię i dyskusje akademickie przekładają na język praktyki, zgodnie z oczekiwaniami „zwykłych chrześcijan”.

ks. Roman Bartnicki, Warszawa

Richard I. PERVO, *The Making of Paul. Construction of the Apostle in Early Christianity*, Minneapolis 2010, ss. XV + 376.

Książka napisana przez Richarda P e r v o, autora wielu opracowań na temat Dziejów Apostolskich, jest kompendium podejmującym temat recepcji Pawła apostoła w okresie wczesnego chrześcijaństwa. Autor zwraca uwagę na rozdzwięk w ocenie działalności apostolskiej Pawła przez mu współczesnych; rozbieżności w sposobie prezentacji osoby apostoła w Dziejach Apostolskich i w *Corpus Paulinum*; różnice między tradycją ewangeliczną a niektórymi tekstami Pawłowymi oraz w ocenie tekstów Pawła i post-Pawłowych u wczesnochrześcijańskich pisarzy. Analizując te różne aspekty, R. Pervo stara się znaleźć odpowiedź na pytanie, co zdecydowało o takiej a nie innej pozycji Pawła i jego myśli w pierwotnym chrześcijaństwie i w Kościele powszechnym, mimo często radykalnie skrajnych ocen. Monografia przelamuje silnie umocowaną tendencję do rozpatrywania Pawła i tzw. paulinizmu z dominantą perspektywy teologicznej i traktowania *Corpus Paulinum* (zarówno w sensie szerszym, jak i węższym) jako materiału spójnej koncepcji myśli i teologii Pawła, a tym samym i materiału do poznania geniuszu jego osoby. Pervo patrzy na Pawła głównie w perspektywie złożonej sytuacji historyczno-kulturowej rodzącego się chrześcijaństwa i chrześcijańskiej doktryny. Przyjętym polem badawczym są przede wszystkim teksty wczesnochrześcijańskiej literatury, do których należy zaliczyć także teksty samego Pawła i te, które są mu przypisywane, oraz pozostałe listy Nowego Testamentu i teksty innych autorów tego okresu, którzy bądź podejmowali idee Pawła, bądź byli jego krytykami lub przeciwnikami.

Zastosowanie przez autora jednocześnie metody analizy tekstów i syntezy zachodzących w społeczeństwie pierwszych chrześcijan procesów składa się na sukces tej pozycji. Argumenty są opracowane rzetelnie, a autor prowadzi czytelnika w toku swego myślenia do końcowych wniosków przez argumenty posłkowe, tak że trudno nie liczyć się z wysuniętymi przez niego propozycjami.